

Likestillings- konsekvenser av koronapandemien

Vold mot kvinner

Likestillingskonsekvenser av koronapandemien: Vold mot kvinner

Innhold

Innledning.....	2
Bakgrunn	3
Vold mot kvinner	3
Avgrensning av tema	4
Situasjonsbeskrivelse	5
Hva sier tidligere forskning?	5
Hva vet vi om denne krisen?	6
Vold mot kvinner	6
Reduksjon i voldssaker	7
Reduksjon i antall pasienter	8
Nedgang i krisesenterbrukere	9
Minoritetsperspektiv	12
Regionalt perspektiv.....	15
Digital vold.....	15
Anbefalinger	17
Tiltak på kort sikt	17
Behov for koordinering	18
Bedre kommunikasjon.....	18
Tilbud til voldsutsatte og voldsutøvere i en krisesituasjon	19
Anbefalinger på lengre sikt	20
Utvikling av en nasjonalt forpliktende beredskapsplan på vold i nære relasjoner generelt og kvinner spesielt.....	20
Kartlegging av aktører og ansvarsfordeling nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt.....	20
Erfaringskonferanse om likestilling og korona 2021	21
Viktige problemstillinger for framtidig forskning	21
Referanser	23

Innledning

Kilden kjønnsforskning.no har fått i oppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) å lede, administrere og utforme dokumentasjon og anbefalinger om likestillingskonsekvenser av covid-19. Oppdragets varighet er i første omgang til og med september 2020.

Oppdraget innebærer at Kilden skal følge utviklingen, identifisere kunnskapsbehov og dokumentere konsekvenser pandemien har hatt for likestillingen i Norge, i første omgang knyttet til vold mot kvinner, samt arbeidsliv og økonomi. I tillegg skal vi se på hvordan likestillingsberedskapen på lengre sikt kan bedres med tanke på nye liknende kriser.

Vi skal sammenstille og analysere innspill som framkommer gjennom dialog med forskere og samfunnsaktører med spisskompetanse på de ulike feltene. Resultatet vil framkomme i tre notater som oversendes Bufdir. Disse skal også inneholde anbefalinger om tiltak som bør iverksettes og problemstillinger for videre oppfølging.

Voldsfeltet er tverrfaglig og tverrsektorielt, og involverer både stat, fylkeskommune og kommune, men det ligger ikke innenfor oppdraget til Kilden å konkretisere hvem som bør få i ansvar å gjennomføre de ulike anbefalingene.

Dialogen i forkant av utarbeidelsen av notatet om vold mot kvinner har tatt form av en workshop med sentrale forskere innen voldsfeltet og et innspillseminar med samfunnsaktører på feltet.

Innspillene vi innhentet kom fra sentrale fagpersoner innenfor ulike etater som har vært tett på problematikken rundt vold mot kvinner under koronapandemien. Det ble gjort slik grunnet oppdragets knappe tidshorisont og er innenfor oppdragets rammer. Statistikken vi viser til er hentet fra offentlige registre, selv om den har blitt tilgjengeliggjort for oss via de inviterte fagpersonene eller andre kontaktpersoner fra relevante aktører. I tillegg har vi innhentet innspill fra representanter fra ikke-statlige organisasjoner.

Vi har også innhentet offentlig tilgjengelig materiale fra internasjonale og nasjonale aktører og nettressurser om vold mot kvinner og koronapandemien. Dette inkluderer tallmateriale fra aktører som har hatt tilbud til brukere under pandemien.

Regjeringen har varslet at det kommer en handlingsplan i 2020 om vold i nære relasjoner. Anbefalingene som kommer i dette notatet kan vurderes som innspill til arbeidet med å utvikle en slik plan.

Bakgrunn

Det varsles at samfunnet ikke vil bli det samme igjen etter at pandemien vi nå står i, er over. Regjeringen har iverksatt tiltak vi ikke har sett maken til siden andre verdenskrig. I perioden med de strengeste tiltakene ble svært mange permittert og arbeidsledigheten økte raskt. Regjeringen bevilget en rekke omfattende tiltakspakker for å holde samfunnet i gang. Flere av tiltakene har gitt endringer i samfunnet, som en periode med stengte barnehager og skoler, og mange foreldre har eller har hatt, hjemmekontor. Familiemedlemmer har holdt seg hjemme. Det hegnes om de samfunnskritiske funksjonene og de som jobber der, som helsearbeidere og renholdsarbeidere. Hvilke konsekvenser har pandemien så hatt for kjønnslikestillingen? I det følgende skal vi se nærmere på ett av områdene hvor koronakrisen kan ha påvirket likestillingen, nemlig vold mot kvinner. Vi ser hovedsakelig på konsekvensene av alle tiltakene som ble innført i denne perioden.

Etter hvert har samfunnet blitt åpnet gradvis, og mange samfunnsområder er tilnærmet tilbake til normalen, samtidig som enkelte generelle smitteverntiltak opprettholdes. Men vi må være forberedt på at pandemien kan blusse opp igjen og at det kan komme nye behov for å redusere smittefare med de konsekvenser det har. Basert på de erfaringene samfunnet har hatt under den nåværende krisen, trenger vi en bedre likestillingsberedskap dersom pandemien slår inn på nytt, eller det kommer nye, liknende kriser.

Vold mot kvinner

Pandemien har ført til en større bevissthet om at privatsfæren kan være farlig. Å be folk holde seg hjemme kan ha dramatiske konsekvenser for de som bor i familier preget av vold. For mange kvinner er hjemmet det minst trygge stedet å være.

Fra internasjonalt hold kom det i en relativt tidlig fase av pandemien advarsler fra offentlige instanser om muligheten for økt vold mot kvinner. En økning kan enten bety at forekomsten har økt, at flere har debutert som voldsutøvere eller en kombinasjon av disse. Blant annet meldte EU Agency for Fundamental Rights (FRA) at politi, krisesentre og ikke-statlige organisasjoner (NGOs) rapporterte om økning i vold i nære relasjoner, spesielt vold rettet mot kvinner (FRA 2020). Verdens helseorganisasjon påpekte at korona-tiltakene kan øke risikoen for vold mot kvinner (WHO 2020). UN Women, en enhet i FN som jobber for kjønnslikestilling og for å øke kvinners innflytelse, viste til økning i vold mot kvinner i tilknytning til korona-tiltakene, inkludert digital vold (UN Women 2020).

Norge ratifiserte i 2017 Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (CETS 210), den såkalte Istanbul-konvensjonen. Norge er dermed forpliktet til å forebygge og bekjempe alle former for vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, å beskytte rettighetene til kvinner som er utsatt for slike overgrep og å fremme nasjonalt og internasjonalt samarbeid mot overgrep.

FN definerer vold mot kvinner som «enhver form for kjønnsbasert vold som fører til, eller det er sannsynlig kan føre til, fysisk, seksuell eller psykisk skade og lidelse for kvinner, inkludert trusler om slike handlinger, tvang eller vilkårlig frihetsberøvelse, enten det skjer i den offentlige eller i den private sfæren» (UN 1993; Europarådet 2011). Europarådets Istanbul-konvensjon følger også denne definisjonen, men har i tillegg inkludert vold som fører til økonomisk skade eller lidelse for kvinner. Kjønnsbasert vold betyr vold som rammer en kvinne fordi hun er kvinne eller vold som i uforholdsmessig stor grad rammer kvinner (Europarådet 2011).

Ifølge både FN og Europarådet er vold mot kvinner en manifestasjon på en historisk ubalanse i maktrelasjonene mellom kvinner og menn og er et hinder for likestilling, fordi kvinner blir tvunget inn i en underordnet stilling i forhold til menn.

Dette oppdraget handler om vold mot kvinner og kvinner som ofre. Men også menn utsettes for vold, og det finnes kvinner som utøver vold som rammer både menn og kvinner. Likevel har kvinner en større risiko for å utsettes for kjønnsbasert vold enn menn, og kvinner blir ofte utsatt for alvorlige former for vold, som vold i nære relasjoner, seksuell trakassering, voldtekt, tvangsekteskap, kjønnslemlesting og æresrelatert vold (Europarådet 2011).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) sin omfangsundersøkelse fra 2014, *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*, er den siste studien som gir en oversikt over omfanget av vold i Norge (Thoresen og Hjemdal (red.) 2014). Undersøkelsen viser at det var tydelige ulikheter mellom kvinner og menn med hensyn til hva slags type hendelser og relasjoner de var mest utsatt i. Kvinner rapporterte i alt flere volds- og overgrepshendelser enn menn, og kvinner har også en større totalbelastning av vold og overgrep. Flere kvinner enn menn opplevde alvorlig vold fra partner/tidligere partner, men mange kvinner opplevde også alvorlig vold fra kunder/pasienter/klienter. Menn var mest utsatt for alvorlig vold fra ukjente og fra venner, bekjente, naboer og kollegaer, mens kvinner var langt mer utsatt for seksuelle overgrep enn menn. Det er nesten utelukkende menn som utøver seksuelle overgrep. Menn og kvinner var omtrent like utsatt for mindre alvorlig vold fra sin partner, mens flere kvinner enn menn hadde vært utsatt for alvorlig fysisk vold fra partner (sparket, tatt kvelertak på eller banket opp). To tredjedeler av både kvinner og menn som var utsatt for alvorlig vold fra partner var også utsatt for kontrollerende atferd fra partner (ibid.).

Undersøkelsen fra NKVTS viser også at både alvorlig vold og voldtekt forekom oftere hos personer som opplevde at de hadde dårlig økonomi. Dette viser at voldsfeltet har sammenheng med andre felt i samfunnet, som arbeidsliv, økonomi og helse og at årsaksforhold og konsekvenser er komplekse. Det er dessuten viktig å undersøke vold mot kvinner i forhold til livssituasjon, og se på for eksempel alder eller funksjonsnedsettelse. Avhengig av når og hvordan i livet volden rammer, møtes man av ulike deler av hjelpeapparatet.

I perioden hvor de strengeste koronatiltakene ble innført, er det viktig å påpeke alvorligheten i at flere som har vært utsatt for vold antagelig ikke har vært klar over at hjelpeapparatet fortsatt har vært tilgjengelig.

Det er verdt å merke seg at situasjonen med nedstenging av samfunnet kan ha ført til positive konsekvenser for noen, i form av mer tid til familien og mindre stress i hverdagen for å rekke jobben og andre aktiviteter. Dette kan ha gitt mer ro og på den måten avverget mulige voldssituasjoner. Det at færre beveget seg utendørs kan også ha gitt færre voldstilfeller i offentligheten, både for kvinner og menn.

Avgrensning av tema

I oppdraget er det presisert at tema for dette notatet er vold mot kvinner, herunder inkludert eventuelt andre diskrimineringsgrunnlag. I notatet har vi inkludert et minoritetsperspektiv. Som vi skal se senere i notatet er det grunn til å anta at minoritetskvinner har vært en særlig sårbar gruppe for denne tematikken under pandemien.

Med minoriteter menes her etniske (etterkommere, innvandrere og flyktninger) og nasjonale minoriteter, uten at det er mulig innenfor rammene for oppdraget å gå i detalj på spesifikke grupper innenfor disse minoritetskategoriene eller å inkludere andre diskrimineringsgrunnlag i denne omgang. Det innebærer at vi ikke har sett på interseksjonalitet i sin fulle bredde.

Koronapandemien rammet hardest i Oslo og omkringliggende områder, men rammet også andre lokalsamfunn rundt om i landet. Vold mot kvinner skjer i hele landet. Et regionalt perspektiv er derfor også inkludert i notatet.

Det finnes grupper av ytterligere utsatte kvinner, som bostedsløse og kvinner i rusmiljø. Bostedsløse kan ha hatt valget mellom å ikke ha et sted å bo eller å ta imot tilbud fra potensielle overgripere. Men med mindre aktivitet i det offentlig rom, kan det også være at disse gruppene har blitt mindre utsatt for vold. Vi går ikke inn i denne tematikken her.

I oppdraget er ikke vold mot mindreårige (under 18 år) inkludert. Det er problematisk å måtte avgrense i forhold til alder, fordi mye av problemstillingene som diskuteres i notatet også kan gjelde for unge kvinner og jenter, men også eldre kvinner. Men der vi har fått materiale som peker noe utover alderskategoriene, har vi tatt med erfaringer gjort under krisen, selv om vi ikke aktivt har gått ut og innhentet dette.

Det ligger heller ikke i oppdraget å undersøke vold mot menn, eller å inkludere et LHBTIQ-perspektiv. Dette er perspektiver det helt klart også er behov for å undersøke nærmere i lys av denne pandemien og vurdere tiltak for kommende kriser.

For øvrig evaluerer nå Proba samfunnsanalyse regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017-2020. Her er det en tilleggsevaluering om korona-konsekvenser.

Situasjonsbeskrivelse

I løpet av krisen har det vært mange forhold som har kunnet påvirke omfanget av vold mot kvinner. Under perioden med de strengeste smitteverntiltakene ble skoler og barnehager stengt, mange bedrifter permitterte eller måtte si opp sine ansatte. Det ble også frarådet å benytte kollektivtrafikk, noe som gjorde det vanskelig å forflytte seg, særlig for de uten bil. Flere opplevde dermed endrede hjemmeforhold og arbeidsforhold (Nergaard 2020) i tillegg til en vanskeligere økonomisk situasjon. For kvinner som lever i relasjoner preget av vold, er det sannsynlig at slike endringer vil føre til en forverret livssituasjon.

Det er til nå ikke gjort mange forskningsbaserte empiriske studier av hvordan forholdene har vært under denne pandemien i Norge generelt og heller ikke spesielt for voldsfeltet. Det samme gjelder internasjonalt.

Hva sier tidligere forskning?

Selv om vi mangler forskningsbasert empiri for denne pandemien, er det mulig å sammenligne denne krisen med likeartede hendelser, som naturkatastrofer eller andre pandemier. Forskning gjort under slike tidligere kriser viser en økning av vold mot kvinner etter naturkatastrofer (Rezaeian 2013) og at *økingen varte i 1-2 år etter katastrofen* (Sety mfl. 2014). Potensielle årsaker til at kvinners

voldsutsatthet øker er større økonomisk usikkerhet og stress, karantene og sosial isolasjon, samt dårligere tilgang til tjenesteapparatet med mer (Peterman mfl. 2020).

At kvinners voldsutsatthet øker under vanskeligere økonomiske forhold, viser også studier gjort på kriser som finanskrisen, noe studier fra både Storbritannia (Walby mfl. 2015), Irland (Harney 2011) og Spania viser (Redding mfl. 2017; Sanz-Barbero mfl. 2015). Det samme viser en studie gjort på Stavanger-området, under oljekrisen i 2014 (Poots og Råbu 2018). Det er ikke nødvendigvis krisen i seg selv, men alle konsekvensene den får som kan gjøre forholdene verre for kvinner. Og selv om forskning på finanskrisen i Spania viste lavere dødsrate som følge av vold mot kvinner i nære relasjoner, antar forskerne at volden likevel kan ha økt (Torrubiano-Domínguez mfl. 2015).

Tall fra Nav gjennomgått i en studie fra Frischsenteret viser at de som ble rammet hardest av permitteringer og arbeidsløshet under krisen var kvinner, ungdom og personer med innvandrerbakgrunn (Bratsberg mfl. 2020). Det at kvinner opplever en vanskeligere økonomisk situasjon kan gjøre dem ekstra sårbare dersom de er i en voldelig relasjon, siden det blir vanskeligere å ha mulighet til å bryte ut.

Tidligere forskning har vist at voldsutsatte kvinner allerede har en høy terskel for å kontakte helsevesen eller andre deler av hjelpeapparatet (se bla Sjøfjell 2018). Dette viser også NKVTS sin omfangsundersøkelse, hvor det kom fram at mye av volden og overgrepene ikke meldes til politi og kommer inn i rettsvesenet (Thoresen og Hjemdal (red.) 2014). Bare en mindre andel av de utsatte hadde søkt hjelp og fått medisinsk behandling etter hendelsene. At det også har vært slik under koronapandemien er det all grunn til å anta. Forskning på andre typer katastrofer viser at selv om det ble registret en økning i tilfeller av vold i nære relasjoner, så var det en nedgang i antallet henvendelser til politiet. Hypotesen er derfor ikke at det er nedgang i volden, men at det er vanskeligere å få tak i tjenesteapparatet i en nødsituasjon.

Når regjeringen ber innbyggere som ikke er rammet av viruset om å ikke belaste helsevesenet og også unngå å besøke andre, kan man anta at gruppen voldsutsatte kvinner neppe ville vært de første til å ta kontakt dersom de opplevde vold.

Hva vet vi om denne krisen?

Vold mot kvinner

Siden det er gjort lite forskning på denne pandemien, er det relevant å få fram erfaringer hjelpeapparatet og andre samfunnsaktører på feltet vold mot kvinner har gjort seg siden 12. mars, da regjeringen innførte tiltakene for å hindre smittespredning. Erfaringene bekrefter bekymringsbildet mange har formidlet under de strengeste tiltakene.

Det har vært spekulert i om volden kan ha blitt grovere i denne perioden. Basert på innspillene vi har fått er vi usikre på dette, men vi har fått tilbakemelding fra Oslo krisesenter om at skadene til brukerne var mer alvorlig enn tidligere, fordi kvinnene hadde ventet lenger enn normalt med å komme til senteret.

Det kan bety at de voldsutsatte har valgt å leve med volden under perioden med de strengeste tiltakene og ikke tatt kontakt med noen for å få hjelp (Bjørnholt og Helseth 2020; VG 2020). Det må derfor følges nøye opp hvordan dette blir i tiden framover. Statistikk vi har fått tilgang på fra politi, overgrepsmottak og krisesentre viser en nedgang i antall henvendelser. Tall vi har fått fra hjelpelinjer

som dinutvei.no (driftes av NKVTS) og Vold- og overgrepslinjen (driftes av Krisesentersekretariatet) viser også en nedgang. Dette betyr, slik det ser ut nå, at det totalt var færre henvendelser om vold mot kvinner uansett hvilken del av hjelpeapparatet man ser på.

Det er for øvrig grunn til å anta at vold mot kvinner som ikke skjer gjennom nære relasjoner, kan ha gått ned. Dette kan for eksempel gjelde overfallsvoldtekter eller festvoldtekter, da det har vært færre mennesker generelt som har vært ute i offentligheten, det har vært færre arrangementer og utesteder har vært stengt. Imidlertid er det mulig å anta at volden kan ha funnet nye uttrykksformer gjennom digitale plattformer og senere i notatet skal vi se mer på digital vold.

Et eget spørsmål knyttet til konsekvensene av tiltakene i kjølvannet av koronapandemien er om flere har debutert som voldsutøvere. Dette bør undersøkes nærmere. At flere menn under krisen kan ha debutert som voldsutøvere mot kvinner, kan vi anta har skjedd av samme årsaker som tidligere nevnt, at økning av vold mot kvinner oppstår i kriser hvor stress og usikkerhet øker. I tillegg fikk vi innspill om at de som allerede før krisen hadde psykiske problemer kan være i risikozonen for å utøve vold. For store deler av landet gjelder det at det ikke gis spesialiserte behandlingstilbud for voksne som utøver vold, viser en studie fra NKVTS (Askeland mfl. 2016).

Blant tilbudene som var åpne under krisen var Mannstelefonen, Reform – ressurscenter for menn sin hjelpetelefon og chattetjeneste. I perioden hvor de strengeste tiltakene var innført, ble tjenesten annonsert og senteret oppfordret menn til å ta kontakt. Men det kan se ut til at få er klar over tilbudet likevel, for de rapporterer om en nedgang i antall henvendelser. Senteret har også et samtaletilbud med terapeut ansikt til ansikt. Dette var stengt fra 12. mars til 15. mai, men det ble utført telefontimer. Begge disse tilbudene er både for voldsutøvere og voldsutsatte menn.

Alternativ til vold (ATV) gjennomfører nå en brukerundersøkelse om hvordan klienter ved ATV har opplevd perioden med de strengeste restriksjonene, både når det gjelder utsatthet for vold/ bruk av vold og opplevelsen av behandlingstilbudet denne perioden. Denne vil være klar i løpet av sommeren.

Reduksjon i voldssaker

Tall fra norsk politi etter 12. mars stemmer overens med tidligere forskning som har vist at antall henvendelser går ned under kriser eller katastrofer. Etter en halvering i antall familievoldssaker fra uke 11 (9.-15.mars) til uke 12 var det en gradvis økning frem til uke 15. Det var i uke 11 de strengeste tiltakene ble innført. Etter uke 15 har antall registrerte saker med gjerningsdato i rapporteringsperiodene ikke avveket vesentlig fra samme periode i 2019.

Hvis vi går i detalj på tallene for hele landet, så politiet en liten nedgang i vold i nære relasjoner fra 2019 til 2020 i perioden fram til 31.05, fra 2430 til 2333. For samme periode var det en tydelig nedgang i rapporterte seksuelle overgrep mot kvinner over 18 år fra 809 til 670. Hvis vi kun ser på perioden fra 12.03-31.05, var det et liknende mønster, med en nedgang i vold i nære relasjoner fra 2019 til 2020 fra 1277 til 1140 og seksuelle overgrep mot kvinner over 18 år fra 438 til 277. Som vi kan se var det nesten en halvering av antallet rapporterte tilfeller av seksuelle overgrep mot kvinner under krisen.

I statistikken over antall anmeldelser melder politiet om en reduksjon på 30 prosent fra uke 9 til uke 12 i år. Fallet omfatter alle kriminalitetstyper. Ser man på saker som omhandler mishandling i nære relasjoner, voldtekt og voldssaker med frist var det en nedgang på henholdsvis 34 prosent, 42 prosent og 45 prosent fra uke 10 til uke 12.

Den siste uken av mai og første uken av juni rapporterte politidistrikter i hele landet om hendelser som viser høynet konfliktnivå og vold mellom familiemedlemmer. Enkelte av hendelsene er direkte relatert til smitteverntiltakene.

En svakhet med politiets statistikk er at det ikke kan tas ut tall etter kjønn for alle voldskategorier. Vold registreres som grov vold eller vold i nære relasjoner, men hvorvidt dette er vold mot kvinner eller menn framgår ikke. Menn er derfor også omfattet i noen av disse tallene.

I løpet av 2017 ble Støttesenter for kriminalitetsutsatte etablert i alle politidistrikter for å styrke tjenestetilbudet til kriminalitetsutsatte. Støttesenteret skal ivareta behovene til de som blir utsatt for kriminalitet og bidra med hjelp gjennom hele straffesaksprosessen. Tall herfra er også en indikator på voldsnivået, selv om det ikke gir et fullstendig bilde. Siden januar og fram til og med mai mottok sentralbordet 1903 henvendelser. Det er en økning på 14,5 prosent fra samme tid i fjor. Men ser man på tallene for mars, var det færre henvendelser enn samme tid i fjor. I april var nivået for 2020 igjen tilbake over nivået i 2019. Støttesenteret hadde ved 1. tertial registrert 1483 saker. Det er en økning på 29 prosent fra 2019. Saker fordelt på kjønn viser at antall kvinner utgjør 69 prosent og antall menn 30 prosent (1 prosent hadde ikke oppgitt kjønn). Vold og seksuallovbrudd utgjør størsteparten av henvendelsene, men også krenkelser som gjelder personlig frihet og trusler og tvang har hatt en økning.

Det var store lokale forskjeller og det er sannsynlig at tallene ikke gjenspeiler det reelle tallet av hendelser.

Etter at pandemien rammet har politiet fått en rekke nasjonale og lokale føringer og innført flere tiltak. Dette handler blant annet om å prioritere vold og overgrep i nære relasjoner. I tillegg skal alle løslatelser fra fengsel på grunn av koronasituasjonen bli risikovurdert av politiet, slik at man unngår for tidlig løslatelse av personer dømt for blant annet familievold og det skal sørges for varsling til fornærmede i saken ved løslatelse. Politiet har også tett kontakt med kommunene gjennom kriseteam/politikontakter/politiråd og jevnlig kontakt med krisesentrene. Det har i tillegg vært en styrking av politiets tilstedeværelse på internett.

Vi har vært i dialog med et familievoldskontor og en familievoldskoordinator og disse meldte også om liten pågang da de strengeste tiltakene ble satt inn. Familievernkontoret stengte, men opprettet en telefontjeneste som ble lite brukt. Etter at kontoret hadde vært åpent i om lag tre uker, opplevde de at flere kom tilbake. Kontoret erfarte at de som hadde moderat til lettere strev fikk det bedre, mens de som levede i alvorlige situasjoner fortsatt hadde det vanskelig, uten at det var snakk om forverring. Familievoldskoordinatoren meldte om tilsvarende erfaringer, at noen utsatte familier meldte om mindre stress og dermed mindre konflikter, mens andre hvor foreldre opplevde for eksempel høyt arbeidspress, hadde opplevd mer konflikter. Ikke alle kommuner har en egen familievoldskoordinator, og dette ble meldt inn som en begrensning for arbeidet mot familievold.

Reduksjon i antall pasienter

Overgrepsmottakene ved landets legevakter møter de som ennå ikke har tatt stilling til om de skal rapportere vold eller overgrep og be om hjelp hos andre instanser. Dette gjelder de aller fleste, så det er sannsynligvis store mørketall i forhold til bruk av hjelpeapparatet.

Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin (NKLM) har hatt i oppdrag å kartlegge hvordan de nasjonale tiltakene under koronapandemien har påvirket overgrepsmottakene fram til utgangen av april (NKLM 2020). I hovedsak har mottakene hatt et tilbud som normalt i denne perioden, også i

forhold til smittevernreglene. Noe av tilbudet har vært overført til telefonoppfølging, der det har vært mulig.

De fleste overgrepsmottakene meldte om en nedgang i antall pasienter under koranapandemien. Dette gjaldt aller mest for de tre største byene, Trondheim, Bergen og Oslo, noen av dem beskrev en reduksjon på over 50 prosent sammenliknet med samme måneder i 2019. Dette samsvarer med informasjon vi har fått direkte fra overgrepsmottaket i Oslo. De så en halvering av pågangen, men rapporterer nå at tallene er tilbake til samme nivå som i fjor.

For hele landet viste resultatene fra NKLM en nedgang på 24 prosent i antall henvendelser for denne perioden sammenlignet med året før (januar – april).

Flere mottak meldte også om at de var bekymret for at antall henvendelser fra overgrepsutsatte var gått ned fordi mange kunne være redde for å bli smittet dersom de tok kontakt, i tillegg til at de var redde for å overbelaste helsevesenet. Overgrepsmottaket i Oslo meldte også om at de var bekymret for om det ikke var kjent at mottaket var åpent i denne perioden.

Nedgang i kriesesenterbrukere

Kriesesentrene i Norge kan gi et informativt innblikk i hvordan krisen har fortonet seg for kvinner utsatt for vold. Sentrene dekker hele landet, de er godt etablert i samfunnet der de er og samarbeider med mange. Etter kriesesenterloven har kommunene plikt til å sørge for et kriesesentertilbud til alle sine innbyggere.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS Øst) har gjort en kartlegging av kriesesentrene i Norge og covid-19 for de første seks ukene etter at de strenge tiltakene ble innført (Bergman mfl. 2020). Kartleggingen viser hvordan pandemien har påvirket kriesesentrenes arbeid, samt om behovet for hjelp har endret seg i denne perioden. Undersøkelsen skal senere suppleres med en ny studie med materiale fra tiden etter disse første seks ukene.

Kartleggingen viser at kriesesentrene så seg godt rustet til å møte en slik krise og har kunnet gi et tilbud til de som har henvendt seg, selv om kvaliteten på tilbudet varierte. Et flertall av sentrene (67 prosent) rapporterer om endringer i bemanningssituasjonen, etter at de strengeste smitteverntiltakene ble innført 12. mars, med at det ble færre ansatte på grunn av koranapandemien. Bare Oslo kriesesenter ble regnet som virksomhet med samfunnskritisk funksjon fra 12. mars. De andre kriesesentrene i Norge ble inkludert fra 23. mars.

Kartleggingen fra NKVTS viser at de fleste sentrene har gjort tilpasninger eller endringer i tilbudet til brukerne som følge av smitteverntiltakene. Endringene bestod særlig i å omgjøre eksisterende fysiske tilbud til et digitalt tilbud, der det var mulig. Flertallet av sentrene opplevde nedgang i antall henvendelser, og at det ikke var noen stor endring i innhold på de henvendelsene de fikk. Dette fremkommer også av nye tall for denne perioden som vi har fått om aktiviteten på kriesesentrene (Bufdir/Sentio 2020, upublisert og foreløpig statistikk som viser tall fram til og med 31.05.2020).

Etter at alle kriesesentrene ble definert som virksomhet med samfunnskritisk funksjon, ble sentrene en del av responsen på koranapandemien. Dette bør de også være i fremtidige kriser. Kriesesentrene er det eneste tilbudet til voldsutsatte kvinner, menn og barn som finnes, likevel fikk vi innspill om at det ser ut til at tilbudet ikke er god nok kjent, heller ikke hos kommunene som har plikt til å sørge for tilbudet. At tilbudet til voldsutsatte kvinner, deriblant kriesesentrene, var åpent under perioden med

nedstenging, var heller ikke en del av informasjonen som ble gitt fra sentrale myndigheter på pressekonferansene som ble holdt. Bufdir har imidlertid oppfordret kommunene og krisesentrene til å informere aktivt ut om at krisesentrene er åpne og følger de anbefalte smitteverntiltakene, og mange sentre har hatt oppslag i lokale medier om dette. Det finnes ingen fullstendig oversikt over hvordan dette har vært gjort lokalt.

Kartleggingen til NKVTS (2020) undersøkte også om selve viruset i seg selv ble brukt som en særegen form for korona-spesifikk vold. Det kunne være at voldsutøver innførte egne smitteregler, at reglene ble brukt til å sperre voldsutsatte inne eller trusler om smitte. På den måten kunne smitteverntiltakene fungere som et forlenget regime for vold. Av krisesentrene var det 1/3 som svarte at de hadde sett denne formen for vold, noe som er verdt å merke seg tatt i betraktning den korte tiden pandemien tross alt har vart. Dette kan sees som en del av vanlig handlingsmønster for voldsutøvere, at ny informasjon eller nye praksiser tas i bruk for å utøve vold og kontroll.

Oslo krisesenter sine erfaringer

Siden pandemien har rammet hovedstadsområdet hardest, har vi innhentet erfaringer fra Oslo krisesenter. Senteret var også det eneste i landet som hadde smitte. Til tross for at senteret hadde beredskapsplaner, oppstod det likevel utfordringer på grunn av smitteverntiltakene. For selv om senteret ble ansett som virksomhet med samfunnskritisk funksjon, utløste dette ikke automatisk rettigheter i forhold til smittevern, testing eller plass i barnehage og skole for barn av ansatte. Derimot økte rapporteringsplikten, noe som var krevende i en krisesituasjon.

For å få plass i barnehage eller skole må begge foreldre regnes som personell i kritisk samfunnsfunksjon. Det gjaldt ingen av senterets ansatte. Senteret hadde derfor færre ansatte tilgjengelig, både på grunn av dette, men også grunnet karantenebestemmelser og ansatte i risikogruppen. I en periode var kun 20 prosent av de ansatte på jobb. Dette forutsatte beordringer og overtid for de få som var i arbeid, og bruk av faste vikarer. Utgiftene til lønn til vikarer, overtidsbetaling, rengjøring av rom med folk i isolasjon og karantene, samt desinfisering av felleslokaler resulterte i et merforbruk på 1,4 millioner kroner for senteret i mars og april.

Senteret hadde i tillegg utfordringer med å få plass til isolasjon og karantene av brukere. Det ble brukt uforholdsmessig lang tid – i forhold til at det var et akutt behov – på kontakt med ulike etater i kommunen for å få garanti for merutgifter rundt dette. Det var i en periode sju familier i karantene på krisesenteret, fordi de hadde brukt de samme fellesområdene som smittede. Til slutt kom nye oppholdssteder på plass.

Oslo krisesenter rapporterer at det i starten av perioden fra 12. mars var en nedgang i henvendelser fra brukere som kom for å søke beskyttelse, men at det var en økning i antall telefonhenvendelser når det gjelder råd og veiledning. Etter påske var det normal pågang. I hele denne perioden var det både kvinner og noen menn som benyttet seg av krisesenterets beskyttede botilbud. At færre søkte beskyttelse i starten kan skyldes at mange regnet senteret som stengt. Det er derfor viktig for fremtidig beredskap å få ut informasjon om at tilbudet eksisterer og er åpent.

Senteret etterlyser en egen krisepakke for krisesentrene og at aktører som får tilskudd fra kommunen også skal bli en del av tilskuddene fra staten. Dette selv om alle som utfører oppgaver for kommunene skal likestilles med kommunale tjenester med hensyn til kompensasjon for merutgifter.

Også Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) tok etter dialog med politiet og Krisesentersekretariatet kontakt med Justis- og beredskapsdepartementet og påpekte viktigheten av å sikre et tilbud til vold mot kvinner under perioden med de strengeste smitteverntiltakene. Dette gjaldt særlig å sikre krisesentertilbudet. De anbefalte også at overgripes mulighet til å oppsøke sine ofre begrenses. I tillegg ba de om at overgrepsutsatte med voldsalarm skal kunne oppnå kontakt med politiet, at politiet oppsøker familier de vet er utsatt og at det iverksettes tiltak man har sett i andre land, som å innføre koder som kan utløse kontakt med politiet. (Brev fra LDO til Justis- og beredskapsdepartementet 22.04.2020).

LDO ønsket også en kartlegging av tiltak iverksatt i andre land som kan ha stor verdi i en norsk sammenheng for å bedre beskytte personer utsatt for vold i nære relasjoner. I tillegg påpekte LDO viktigheten av at statsministeren og justisministeren, på samme måte som FNs generalsekretær, jevnlig kommuniserer til befolkningen alvoret i situasjonen for personer utsatt for vold i nære relasjoner.

Minoritetsperspektiv

Selv om det er gjort lite forskning på vold mot minoritetskvinner under og etter pandemien vet vi at kvinner og barn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert på krisesentrene (Bredal, Eggebø og Eriksen (red.) 2020). Ny statistikk med foreløpige tall for bruken av tilbudet ved krisesentrene under koronasituasjonen i perioden 12. mars til 30. april, viser at 56 prosent av antall registrerte dagbrukere, og litt over 40 prosent av beboerne, hadde innvandrerbakgrunn (Bufdir/Sentio 2020, upublisert og foreløpig statistikk). LDO har også meldt om en særlig bekymring for minoritetskvinner under pandemien i et brev til Justis- og beredskapsdepartementet (LDO, 22.04.2020).

Flyktninger og migranter er særlig sårbare grupper overfor virkningen av covid-19 (NKVTS 2020). I en nylig publisert kommentar i The Lancet (Kluge mfl. 2020) går forskerne gjennom flyktningers erfaringer fra pandemien. Hovedutfordringene som nevnes er hvordan denne gruppen lettere kan rammes av permitteringer og arbeidsløshet, språkutfordringer, samt at de kan være mer avhengige av hjelpeinstanser og frivillige støttetiltak. Tidligere erfaringer relatert til krig, forfølgelse og flukt kan gi forskjellige traumatiske utfall som oppfarenhet eller aggresjon (NKVTS 2020). Selv om det her henvises til personer med fluktbakgrunn gjelder mange av de samme mekanismene for andre grupper innvandrere. Minoritetskvinner som jobber i sektorer som har blitt hardt rammet av krisen, som tjenestenæringen, helse eller renholdsbransjen er her særlig relevant. Dårlig økonomisk situasjon gjør det vanskeligere å bryte ut av et voldelig forhold, samtidig som det gir økt risiko for vold (Thoresen og Hjemdal (red.) 2014; Dagbladet 2020). Tilleggsstress som tap av jobb, mer anstrengt økonomi og trangboddhet kan igjen føre til irritasjon og krangling, og som i alle deler av befolkningen kan det øke risiko for vold (NKVTS 2020). Terskelen for å ta kontakt med hjelpeapparatet kan også ofte være større for personer med minoritetsbakgrunn da det er forbundet med skam og streng justis i mange innvandremiljøer (ibid.).

Fra både Norge og Sverige rapporteres det om at for minoritetskvinner og personer som er utsatt for æresrelatert vold eller negativ sosial kontroll kan situasjonen under pandemien bli enda verre, ettersom restriksjoner som følge av pandemien kan forsterke begrensninger av utsattes frihet. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) rapporterer om at det kan være høyere risiko for enkelte barn og unge med minoritetsbakgrunn å utsettes for, eller å stå i fare for å bli utsatt for,

tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll (Bufdir 2020; Jämställdhetsmyndigheten 2020).

I Norge har vi i flere år hatt en helhetlig satsing mot negativ sosial kontroll, tvang i ulike former og æresrelatert vold (Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse 2017–2020). Æresrelatert vold forstås som vold utløst av familiens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Dette forekommer i familier med sterke kollektivistiske og patriarkalske verdier. Negativ sosial kontroll defineres som ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov (ibid.). Negativ sosial kontroll forekommer også i andre deler av befolkningen der religion og graden av religiøsitet i familien har stor betydning, som i lukkede religiøse miljøer (Friberg og Bjørnset 2019). Samtidig vet vi at noen grupper er ekstra utsatt. Unge som har foreldre som er født i Midtøsten, Nord-Afrika, Somalia, Sri Lanka, Pakistan, og Sør- og Øst-Asia har økt sannsynlighet for å oppleve negativ sosial kontroll (IMDi 2020). Tall fra krisesentrene (Bufdir/Sentio 2020, upublisert og foreløpig statistikk) viser at 40 prosent av dagbrukerne som var registrert i perioden 12. mars til 30. april var utsatt for negativ sosial kontroll. I gjenåpningsfasen fra 1. mai til 31. mai var 68 prosent av beboerne og 25 prosent av dagbrukerne registrert i samme kategori (Tallene fra begge disse fasene skiller ikke mellom innvandrerbefolkningen og etnisk norske). Siden tallene er foreløpige og det mangler sammenligningsgrunnlag med 2019 for denne kategorien er det vanskelig å si om det har vært en økning i henvendelser her. I en pressemelding fra regjeringen 9. juni (2020) kommer det frem at IMDi's minoritetsrådgivere har hatt et økende antall henvendelser etter at skolene åpnet igjen. Det er dermed grunn til å tro at smitteverntiltakene har forsterket de negative konsekvensene for mange barn og unge som lever med negativ sosial kontroll og vold i familien.

MiRA-Senteret sine erfaringer

MiRA-Senteret er et ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn. De jobber med forebygging av vold i nære relasjoner og kan gi et informativt innblikk i hvilke konsekvenser pandemien og tiltakene som ble innført i denne perioden hadde for minoritetskvinner. MiRA-Senteret tilbyr et fast tilbud om krisehjelp og rådgivning for kvinner som blir utsatt for vold, og rettighetsinformasjon som et forebyggende arbeid. Erfaringene fra MiRA-Senteret omhandler særlig tilgjengeliggjøring av informasjon til minoritetskvinner og enkelthenvendelser som omhandlet konfliktfylte forhold, frykt for negativ sosial kontroll, tidligere voldsutsatte kvinner og økt isolering.

Da smitteverntiltakene ble innført var de særlig bekymret for en økning i partnervold, men de hadde ikke flere henvendelser om partnervold under pandemien. Siden de stengte fysisk under pandemien åpnet de opp for krisehjelp og rådgiving via telefon. De hadde også en egen informasjonstelefon om korona der de informerte om smittevern, men der de også kom i kontakt med personer som hadde andre utfordringer.

De tok kontakt med utsatte minoritetskvinner der det fra tidligere var bekymring. I kontakt med minoritetskvinnene fikk de tilbakemeldinger om at de trodde alt var stengt, også kritesentrene og politiet. Dette er en erfaring også Oslo kritesenter har hatt. I tillegg opplevde kritesenteret at minoritetskvinner som hadde avtale om å ta kontakt, ikke gjorde det i denne perioden. Det kan derfor komme saker i ettertid, og man kan anta at det kunne vært flere saker dersom informasjonen var mer tilgjengelig.

Senteret benyttet også tiltaket Mødre som veiledere som er ressurspersoner med minoritetsbakgrunn som arbeider ute i nærmiljøene. De informerte særlig om smittevern, men også hvor kvinner som hadde det vanskelig hjemme kunne henvende seg.

Via chattetjenesten sin fikk de henvendelser fra minoritetskvinner som opplevde mer isolasjon i denne perioden. Noen av sakene omhandlet minoritetskvinner som hadde bestemt seg for å bryte ut av forholdet, men at de nå utsatte det. Konfliktnivået økte siden de var isolert, noe som opplevdes som psykisk belastende.

Personer som allerede var i konfliktfylte ekteskap opplevde utfordringer med tanke på at barn var hjemme og at det var vanskelig å løse konflikter. MiRA-Senteret er også særlig bekymret for minoritetskvinner som tidligere har vært utsatt for vold og som opplevde en brems i rehabilitering og støttetiltak som blant annet at deres samtalegrupper var satt på pausen under pandemien. De informerer om at det kan være retraumatiserende.

MiRA-Senteret mottok også henvendelser fra unge kvinner som hadde flyttet ut for å studere og som tidligere hadde vært utsatt for streng sosial kontroll, men nå måtte flytte hjem igjen på grunn av smittevernhensyn. De tok kontakt for å vite hva de kunne gjøre om kontrollen eskalerte eller om presset økte på for blant annet tvangsekteskap. MiRA-Senteret opplevde også henvendelser fra unge kvinner (under 18 år) der mødre og fedre var uenige om hvor trygt eller ikke trygt det er å være ute i samfunnet.

Regionalt perspektiv

Selv om Oslo og omkringliggende områder ble hardest rammet av smitten fra covid-19, ble smitteverntiltakene innført over hele landet. Det er derfor nødvendig å se på tiltakenes effekter i et regionalt perspektiv. Å ha et regionalt perspektiv vil si å se på om tiltakene kan ha slått annerledes ut for befolkningen i mindre lokalsamfunn hvor avstanden til hjelpeapparatet er stor. Dette inkluderer også nasjonale minoriteter bosatt i slike områder. Forskning gjort på samiske kvinner og vold viser for eksempel at de er mer utsatt for vold og overgrep enn andre norske kvinner (Eriksen 2017).

Det er imidlertid ikke gjort forskningsbaserte studier med dette perspektivet spesielt for koronapandemien, heller ikke i forhold til samiske miljøer. Basert på de innspillene vi har fått er det likevel sannsynlig å anta at kvinner utsatt for vold i små lokalsamfunn langt unna hjelpeapparatet, kan ha opplevd særskilte utfordringer.

De som bor på et lite sted kan være godt synlige når de beveger seg utendørs. Hjemme i egen husstand, med familien, kan man kontrolleres døgnet rundt, og kontrollen kan også gjelde telefon og pc. Besøk hos andre er heller ikke mulig. Det er grunn til å anta at et nedstengt samfunn vil føles enda mer ensomt ute på bygda enn i byene.

Digital vold

Det finnes foreløpig ikke forskning på kvinners utsatthet for vold og overgrep via digitale medier under denne pandemien. Fra tidligere forskning vet vi at mange kvinner utsettes for digital vold (Henry og Powell 2016; Backe, Lilleston og McCleary-Sills 2018; Van Der Wilk 2018). Under denne kategorien kommer seksualisert digital vold, for eksempel seksuell trakassering, kjønnsbasert trakassering, stalking, uønsket bildedeling, tvang og utpressing. Digital vold kvinner utsettes for kan også være digital mobbing, digital trakassering og digital kjærestevold (Backe, Lilleston og McCleary-Sills 2018), i tillegg til hatefulle ytringer, som i seg selv er et eget forskningsfelt (Van Der Wilk 2018). Når slike ytringer er rettet mot kvinner, handler det ofte om kjønn og seksualitet.

Koronakrisen har ført til form for en hyperdigitalisering, med økt bruk av digitale medier i mange aspekter av våre liv (Velasco og Obrist 2020) og digitale medier har blitt et enda viktigere verktøy for mange sosiale samlinger og hendelser. Det har også skjedd en slags «tvungen» digitalisering (Watermeyer mfl. 2020), kanskje spesielt i forhold til utdanning på alle trinn, som har måttet ta i bruk digitale plattformer i større grad. Det samme har skjedd i yrkeslivet og offentlige tjenester.

NKTVS har levert et notat til Helsedepartementet som diskuterer om den økte aktiviteten digitalt fører til en økt risiko for at barn og unge utsettes for seksuelle overgrep via nettet (Hellevik, Glad og Øverlien 2020). Man kan anta at når mer tid blir tilbrakt i den private sfæren, så kan digital vold øke. Det er blant annet observert en økt aktivitet blant de som leter etter forum for barneporno. Det kan være mange digitale plattformer vi ikke kjenner til, som nå har blitt tatt i bruk i denne perioden. Mye av dette er overførbart til andre grupper enn barn og unge, som kvinner.

Selv om det til nå har kommet lite forskning på akkurat denne pandemien, har det kommet noen advarsler internasjonalt om muligheten for økning i vold som også kan gjelde for digital vold (se ovenfor). I notatet fra UN Women (2020) om covid-19 og vold mot kvinner og unge jenter er «cyberviolence» nevnt som et område hvor det er sannsynlig at volden mot kvinner kan øke som følge av koronapandemien. Digital vold er ikke nevnt i de andre studiene referert til ovenfor. Det betyr at dette er et felt som bør undersøkes nærmere.

Antar vi at vold i nære relasjoner og vold mot kvinner har økt under koronapandemien, enten ved at forekomsten har økt eller at flere har debutert som voldsutøvere, kan vi anta det samme om digital vold. Det er tidligere argumentert for at det er en sammenheng mellom vold som skjer digitalt og det som skjer ansikt-til-ansikt (Hellevik 2019). Kvinners økte utsatthet for vold og overgrep i tilknytning katastrofer eller unntakstilstander forventes å også gjelde på den digitale arenaen. Derfor må tjenesteapparatet inkludere det digitale aspekt i sitt arbeid, som en naturlig del av rapportering, behandling og hjelp.

Anbefalinger

Kilden er bedt om å komme med anbefalinger om tiltak på kort og på lang sikt.

Flere arbeider for å styrke innsatsen for forebygging av vold i nære relasjoner, som for eksempel Likestillings- og diskrimineringsombudet og Krisesentersekretariatet. Deres kampanje *Taushet tar liv* og oppfordringen til kommunene om å utarbeide egne handlingsplaner er et eksempel på dette.

Sentralt i de tilbakemeldingene vi har fått er at håndteringen vitner om at foreliggende kunnskap ikke er tatt i bruk. Dette eksemplifiseres også gjennom tall som nylig ble presentert på NRK nyheter (nrk.no 2020). Disse viser at selv om politiet er pålagt å gjøre risikovurderinger i partnervold, er det store forskjeller mellom politidistriktene om de følger pålegget. Dette synliggjør at det er viktig å ha en helhetlig oppfølging og koordinering av både etater og kommuner om ansvar som er pålagt dem.

Forskning viser at i kriser, det være seg krig, naturkatastrofer eller pandemier, så øker volden i nære relasjoner generelt og mot kvinner spesielt. Men selv om dette er kjent kunnskap, ser det ikke ut til at tematikken har blitt inkludert i myndighetenes beredskapsplaner. Dette er noe de fleste aktørene vi har vært i kontakt med har påpekt. Det finnes beredskapsplaner for flom eller ras, men ikke for voldsfeltet, selv om vi vet at konsekvensene for de involverte kan være alvorlige og at det kan få samfunnsøkonomiske konsekvenser. Den økonomiske hovedkostnaden for samfunnet handler om tapt arbeidsfortjeneste ved at voldsofre helt eller delvis faller utenfor arbeidslivet (Rasmussen 2012). Myndighetene må sikre at det finnes et tilbud under hele krisen og de må arbeide for at informasjon om dette når ut til de som trenger det. En hovedanbefaling er derfor at vold i nære relasjoner gjennomgående må inn i forpliktende nasjonale beredskapsplaner.

Et annet tilbakevendende tema i vår kartlegging er nettopp mangelfull kommunikasjon og at den informasjonen som ble gitt sannsynligvis ikke har nådd godt nok fram. Hovedmeldingen fra myndighetene var at landets innbyggere måtte bidra til at helsevesenet ikke ble overbelastet og at alle unødvendige henvendelser burde unngås. Som nevnt ovenfor kan det ha ført til at voldsutsatte kvinner da har unngått å ta kontakt. I tillegg burde myndighetene informert bedre, på de jevnlig pressekonferansene, at det var en bekymring for voldsutsatte og gitt informasjon om hvor de kunne henvende seg, og ikke minst formidlet at tjenestene faktisk var åpne.

Tiltak på kort sikt

Nå som samfunnet åpner opp igjen meldes det om økte henvendelser til krisesentrene (Bufdir/Sentio 2020, upublisert og foreløpig statistikk). I underkant av halvparten av landets kommuner hadde før kommunereformen en handlingsplan for vold mot kvinner (Sandmoe og Nymoen 2019) og det er et generelt behov for å styrke kommunenes oppmerksomhet mot at krisesenterfunksjonen er et kommunalt ansvar. I denne fasen bør kommunene så raskt som mulig bli gjort oppmerksom på dette ansvaret. Samtidig bør myndighetene etterspørre handlingsplaner for vold i nære relasjoner og hvordan arbeidet er koordinert og implementert i den enkelte kommune.

Ved en eventuell oppblomstring av smitte til høsten eller vinteren er en viktig lærdom fra i vår at myndighetene kan være mer presis i hva som inngår i samfunnskritiske funksjoner, hva som holdes åpent og hvem som trenger smittevernutstyr.

I ettertid ser vi at myndighetene innledningsvis i for liten grad var oppmerksomme på den delen av samfunnet som ikke var stengt, så som krisesentrene, overgrepsmottak og politi. Den sterke oppfordringen om å holde seg hjemme, om å ikke benytte seg unødig av helsetjenester samt frykt for smitte har sannsynligvis ført til at kvinner utsatt for vold i denne perioden ikke har tatt kontakt med

hjelpeapparatet som har vært klare til å ta imot dem (Thoresen og Hjemdal (red.) 2014). Poenget her er ikke at myndighetene ikke bekjentgjorde sin bekymring for voldsutsatte, men at kommunikasjonen overordnet hadde en slik form at budskapet om at det fantes hjelp å få, ikke nådde fram.

Blant innspillene vi fikk var hvor viktig andre hjelpetjenester i samfunnet også er for å avdekke vold. Særlig tjenester rettet mot barn og unge som skoler, barnehager, helsesykepleiere, barnevern, familievern og helsevesenet. At flere av disse tjenestene var stengt eller delvis stengt har også hatt betydning for å kunne avdekke vold og gi hjelp. At disse tjenestene gjøres tilgjengelige gjennom digitale plattformer eller opprettholdes på andre måter er derfor avgjørende i en slik krise.

Behov for koordinering

Behov for bedre koordinering, mer kunnskaps- og erfaringsutveksling på voldsfeltet er ikke nytt, men behovet er aktualisert og ytterligere begrunnet med denne krisen. Koronasituasjonen har dessuten aktualisert og forsterket behovet for handlingsplaner. I en krisesituasjon må arbeidet relatert til vold i nære relasjoner og vold mot kvinner koordineres. Koordineringen må være planlagt før krisen oppstår og komme raskt i gang.

Anbefalinger:

1. Det anbefales at det nedsettes en koordineringsgruppe med ansvar for å innhente informasjon fra involverte aktører og å rapportere tilbake til myndighetene. Gruppen bør bestå av sentrale aktører, både offentlige instanser og frivillige organisasjoner med tett kontakt med voldsutsatte.
2. Myndighetene anmodes om å minne kommunene om deres ansvar for krisesentrene, og å etterspørre handlingsplaner for vold i nære relasjoner. Også etater som har et ansvar for arbeid mot vold bør påminnes ansvaret.
3. Tiltakspakken til kommunene bør inkludere styrking av arbeidet relatert til vold i nære relasjoner generelt og kvinner spesielt.
4. Det anbefales å utvikle et nasjonalt opplegg for å utveksle erfaringer og styrke kompetansen blant de som jobber i feltet. Dette må gjenspeile ny forskning, reflektere inn mangfoldet av grupper som utsatt for vold, og ivareta et kultursensitivt perspektiv.
5. Det må påses at det eksisterer kjønnsdelt statistikk i alle ledd. Dette registreres for eksempel ikke ved henvendelser til politiet basert på ulike typer vold.
6. Alle tiltak for forebygging av og intervensjon når det gjelder vold mot kvinner må også ha et fokus på digital vold.

Bedre kommunikasjon

Myndighetenes kommunikasjon til befolkningen har vært omfattende og hyppig under pandemien. Kommunikasjon har vært et gjennomgangstema i de møter vi har hatt. Dette innspillet er derfor relevant både om smitten øker i løpet av året, og når det gjelder anbefaling om å utvikle en gjennomgående beredskapsplan.

Nå vet vi at digital kommunikasjon fungerer bedre enn tidligere antatt. Det betyr at flere bør rustes til å utvikle rutiner for digital dialog. Det er i tillegg anbefalt å utarbeide en kommunikasjonsplan rettet mot voldsutsatte kvinner og menn, og for å kunne ta imot personer som er i fare for å utøve vold. Økt bruk av digital kommunikasjon kan imidlertid også føre til at sårbare grupper i enda større grad faller utenfor. Det må derfor utvikles andre måter å gå i dialog med sårbare grupper.

Anbefalinger:

1. Lage kommunikasjonsplan som styrker befolkningens kunnskap om hvilke hjelpeinstanser som er åpne og hvor de kan søke hjelp og støtte. Planen bør:
 - Gjøre rede for hvem som har ansvar for formidlingen og hvordan planen skal implementeres.
 - Målgruppen for planen er sårbare grupper der vold mot kvinner inngår. Den må være tilpasset minoritetsbefolkningen. Informasjonen må være på ulike språk, men like viktig er det å nå ut til minoritetsbefolkningen som ikke er på digitale flater, som for eksempel eldre. Krisekommunikasjonen bør gjøres muntlig også på grunn av språkbarrierer.
 - Inkludere fagpersoner og grasrotorganisasjoner, som Norske Kvinners Sanitetsforening og Mira-Senteret, som har kompetanse på eller er i kontakt med de ulike målgruppene, og som kan si noe om utfordringer og bidra med informasjon til disse.
2. Myndighetene bør snarest opprette et nettsted med informasjon om koronapandemien og likestillingskonsekvenser for Norge, tilsvarende det svenske Jämställdhetsmyndigheten har, <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/coronapandemin>. Denne siden bør ikke begrenses til informasjon om vold mot kvinner, men bør samle det som finnes av forskning, statistikk og tall, samt rapporter, nettressurser og annet publisert stoff (nyhetsartikler og debattstoff) om likestilling og covid-19. Dette er viktig fordi større forskningsstudier om effektene av covid-19 kan påregnes å ta tid før de er klare.

Tilbud til voldsutsatte og voldsutøvere i en krisesituasjon

Det er et behov for å styrke hjelpeapparatets tilgjengelighet i kriser. Hvis man bor med voldsutøveren, kan det være svært vanskelig å kontakte hjelpeinstanser som for eksempel kriesentrene eller hjelpelinjer, som Vold- og overgrepslinjen, via telefon eller PC. Det bør også vurderes andre tiltak, både for voldsutsatte og for voldsutøvere:

1. Utvikle en felles chattetjeneste for voldsutsatte som er lett tilgjengelig. En chattetjeneste er mindre sporbar og den er lydløs. Slik kan de som ikke har mulighet til å ringe, likevel kunne nå hjelpeapparatet. Det finnes slike tjenester i dag, som [dinutvei.no](https://www.dinutvei.no), men det er et spørsmål hvor godt kjent disse kanalene er. En undersøkelse utført av Sentio Research viste at kun 1 av 20 (ca. 7 prosent) av befolkningen kjente til [dinutvei.no](https://www.dinutvei.no) (Bufdir/Sentio 2017/2018).
2. Distriktspsykiatriske sykehus bør holdes delvis åpne for å kunne ta imot personer utsatt for vold og for utøvere av vold.
3. Kriesentrene har en samfunnskritisk funksjon som må inngå i beredskapen, det gjelder både behov for bemanning, ekstra lokaler for å ivareta smitteverntiltak og smittevernuttstyr.
4. Hjelpeapparatet bør holde kontakt med de vi vet er i faresonen og de som har brukt vold tidligere. Det bør være aktiv bruk av voldsalarm.
5. Tilgjengelig, gratis tilbud for voldsutøvere i hele landet uavhengig av om man har barn eller partner. Også tilbud til personer som har et sinneproblem, men ikke ennå har utviklet et stort voldsproblem.
6. Det bør utarbeides en digital plattform hvor kvinner og menn som utøver vold kan henvende seg til for å få hjelp.
7. Det bør også vurderes tiltak for ytterligere utsatte kvinner som bostedsløse kvinner og kvinner i rusmiljø for å sikre at disse har et tilbud under en slik krise.

Anbefalinger på lengre sikt

I september skal Kilden oversende forslag til anbefalinger på lengre sikt. Forslagene vil reflektere hele Kildens oppdrag, det vil si både vold mot kvinner og arbeidsliv og økonomi, samt hvordan man best kan følge opp likestillingskonsekvenser av covid-19 utover disse utvalgte temaene. Videre vil vi også komme med anbefalinger knyttet til selve arbeidet med å følge likestillingskonsekvenser av covid-19, som oppdraget Kilden har fått er et eksempel på.

Utvikling av en nasjonalt forpliktende beredskapsplan på vold i nære relasjoner generelt og kvinner spesielt

Et av de mest gjennomgående og omfattende innspillene vi har fått, handler om behovet for bedre beredskap og koordinering på systemnivå når det gjelder vold i nære relasjoner. Feltet er omfattende, der svært mange aktører er involvert på myndighetsnivå og på fylkes- og kommunalt nivå.

Det anbefales at det nedsettes et utvalg som får i oppgave å utarbeide en forpliktende beredskapsplan på voldsfeltet som omfatter ansvarsfordeling og rapporteringsrutiner, mellom stat, fylkes- og kommunalt nivå. Alternativt, om det er annet planverk knyttet til beredskap der vold i nære relasjoner bør integreres.

Utvalget bør bestå av aktører som har et operativt ansvar i håndtering av vold i nære relasjoner generelt og vold mot kvinner spesielt. Utvalget bør trekke veksler på voldsforskning, og forskning som ser på vold mot kvinner i kriser (naturkatastrofer, epidemier og krig), og være i dialog med forskere underveis. Utvalget bør være oppmerksom på at tidligere forskning på kriser og katastrofer viser en økning av vold mot kvinner 1-2 år i etterkant. Beredskapsplanen bør gjøre rede for hvordan den skal implementeres, og hvem som har ansvar for hva.

Som påpekt tidligere i dette notatet er det behov for å gjøre et arbeid knyttet til formidling og kommunikasjon relatert til vold i nære relasjoner. Dette arbeidet bør inngå i beredskapsplanen. Det er viktig at myndighetene innledningsvis er tydelige på at vold i nære relasjoner generelt, og mot kvinner spesielt, er en risiko ved nedstengning av samfunnet og å raskt påse at beredskapen er på plass og at det tydelig kommuniseres at voldsutsatte er ivaretatt og hvordan de er det.

Koronapandemien gjorde at digitaliseringen av samfunnet økte og det er sannsynlig å anta at mange av løsningene som ble tatt i bruk vil vedvare. Men vi vet for lite om de negative konsekvensene i et lengre perspektiv. Siden økt digitalisering også øker risikoen for digital vold, må dette tas høyde for i en beredskapsplan, og det må komme tiltak for å forebygge/forhindre dette.

Aktører som har en rolle i beredskapen på voldsfeltet bør få anledning til å øve på beredskap relatert til vold i nære relasjoner og det bør tilrettelegges for utveksling av erfaring og kompetanse.

Kartlegging av aktører og ansvarsfordeling nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt

Som del av et slikt arbeid bør det utarbeides en kartlegging av samtlige aktører som er involvert i voldsfeltet fordelt på myndigheter, fylkeskommunalt og kommunalt, hvilke koordinerende enheter som finnes og hvem som har ansvar for hva. En slik nasjonal oversikt finnes ikke i dag.

Erfaringskonferanse om likestilling og korona 2021

Vårt arbeid med dette notatet har vist stort engasjement, der flere etterspør mer kunnskap om likestillingskonsekvenser for covid-19. Vi foreslår derfor at det arrangeres en større erfaringskonferanse om likestilling og korona i 2021. Dette kan for eksempel være Bufdirs årlige konferanse.

Viktige problemstillinger for framtidig forskning

Det finnes ennå lite forskning fra denne perioden. Det er derfor viktig at det i kjølvannet av denne krisen raskt kommer fram kunnskap for å stå bedre rustet ved en eventuell ny runde av pandemien. Samtidig melder flere aktører at det er for tidlig å si noe om langtidseffektene som smitteverntiltakene mot covid-19 har hatt for vold i nære relasjoner generelt og mot kvinner spesielt. Av den grunn er det også nødvendig å ha et mer langsiktig perspektiv på kunnskapsutviklingen og se på behov for forskning på vold mot kvinner mer generelt over tid i forhold til pandemien. Det er også nødvendig å påpeke at vold i nære relasjoner er et kjønn problem og at forskning på tema må ta i bruk et kjønnsperspektiv, det gjelder også i studier gjort på feltet i forbindelse med denne krisen.

Vi er oppmerksomme på at NKVTS i 2021 skal i gang med en ny omfangsundersøkelse og at det allerede er planlagt å ha med spørsmål knyttet til koronapandemien. Det er viktig at dette kommer med slik at vi kan få en oversikt over omfanget av vold mot kvinner i hele sin bredde under koronakrisen. Tall fra hjelpeinstanser som krisesentrene eller politi er ikke nok til få et detaljert overblikk over voldsfeltet, da den ikke fanger opp de som ikke tar kontakt. Disse fanger heller ikke nødvendigvis opp om det har kommet nye voldsutøvere, om de utøver mer vold eller hvilke former for vold som utøves mot kvinner. Vi vet heller ikke sikkert hva som er grunnen til nedgangen i henvendelser og hvem har vært mest utsatt i denne perioden. Det er også viktig å inkludere vold mot kvinner i et interseksjonelt perspektiv. For å tydelig få kommunisert de særegne problemstillingene for denne perioden, mener vi resultatene fra omfangsundersøkelsen bør trekkes ut og publiseres som en egen rapport om vold mot kvinner under koronapandemien. Det ville være ønskelig om denne delen av omfangsundersøkelsen ble prioritert, slik at rapporten herfra ble tilgjengelig så tidlig som mulig.

Dersom ny forskning avdekker økt omfang av vold, bør det defineres hva som menes. Økt omfang kan både være eskalering av allerede pågående vold eller det kan være at det blir flere nye ofre. Man kan også tenke seg at noen former for vold blir redusert. Særlig seksuell vold som festrelatert vold eller overfallsovergrip. Kanskje er også kjærestevold blant unge redusert, fordi de ikke har fått treffe hverandre, eller flyttes den snarere over på digitale plattformer?

Ny forskning bør også undersøke om det finnes kulturforskjeller blant voldsutsatte kvinner som tilsier at de har mindre tillit til myndighetene, og hvordan dette kan ha påvirket handlingsmønsteret deres under krisen.

Det er i tillegg viktig å påpeke at vold mot for eksempel barn også rammer omsorgspersoner, enten det er kvinner eller menn. Dette perspektivet bør tas med i videre forskning. Hvis hjelpeapparatet ikke fungerer i forhold til slike tilfeller, vil det få konsekvenser også for omsorgspersonen. Det er imidlertid viktig å huske at også kvinner utøver vold mot barn og at da menn kan rammes av dette.

En utfordring for ny forskning er at det ikke finnes et sikkert sammenligningsgrunnlag fra perioden før krisen. Muligheten for kunnskapsinnhenting er påvirket av hvilke studier som er gjort før. Dette må det tas høyde for i forskningen som utføres.

Anbefalinger om forskning:

1. Framtidig forskning på vold i nære relasjoner må ha et tydelig kjønnsperspektiv.
2. Omfangsundersøkelsen NKVTS skal i gang med bør innlemme spørsmål relatert til vold mot kvinner og covid-19, og det bør trekkes ut en egen rapport som omhandler dette.
3. Det trengs også mer kunnskap om hva som har skjedd i forhold til rettsapparatet. Deler av dette ble stengt ned og saksbehandlingstiden har økt. Hva har blitt gjort av politiet, hvilke saker er behandlet og hvilke er henlagt? Hvordan har det fungert for politiet å etterfølge tiltakene de har blitt pålagt, som å følge opp ofre med voldsalarm eller etterforske voldssaker?
4. Det er også behov for mer forskning på kommunikasjon og kjønn i kriser på et mer generelt nivå. Dette er viktig for å avdekke hvordan man best kan nå utsatte og sårbare grupper, som minoritetskvinner eller kvinner i rusmiljø. Ikke minst er det viktig å se på i forhold til den økte digitaliseringen, hvor også eldre er en gruppe det kan være vanskelige å nå, i tillegg til de andre nevnte sårbare gruppene.
5. Det bør forskes mer på spørsmål omkring digital vold og kriser, slik som: Hva karakteriserer digital vold i tilknytning til katastrofer/unntakstilstander, hvor omfattende er slik vold og hvem er mest utsatt? Det er dessuten verdt å undersøke på et mer generelt nivå om økt digitalisering medfører økt risiko for digital vold.

Referanser

- Askeland, Ingunn Rangul, Linda Holen Moen, Lisa Govasli Nilsen, Anja Emilie Kruse, Ole Kristian Hjemdal og Tonje Holt 2016. *Behandlingstilbudet til voksne som utøver vold: En nasjonal kartleggingsundersøkelse*. Oslo: NKVTS (Rapport 10/2016).
- Backe, Emma Louise, Pamela Lilleston og Jennifer McCleary-Sills 2018. «Networked individuals, gendered violence: a literature review of Cyberviolence», *Violence and Gender*, 5(3): 135–146.
- Bergman, Solveig, Margunn Bjørnholt, Hannah Helseth, Anja E. Kruse, Carolina Øverlien og Mary Vold 2020. *Krisesentrene og covid-19 – resultat fra en kartlegging i april 2020*. NKVTS/RVTS Øst. <https://www.nkvts.no/content/uploads/2020/05/Krisesentre-og-covid-19.pdf>
- Bjørnholt, Margunn og Hannah Helseth 2020, 6. april. «Hjemmeisolasjon og karantene: Nå er mange sperret inne med en voldelig partner», *forskersonen.no*. <https://forskersonen.no/kronikk-meninger-samliv/hjemmeisolasjon-og-karantene-na-er-mange-sperret-inne-med-en-voldelig-partner/1666276>
- Bratsberg, Bernt, Simen Markussen, Knut Røed og Oddbjørn Raaum, Trond Vigtel og Gaute Eielsen 2020. *Hvem tar støyten? Arbeidsmarkedet under Korona-krisen*. Oslo: Frischsenteret, SSB og NAV. <https://www.frisch.uio.no/om-oss/Nyheter/pdf/rapportdagpengesoknader.pdf>
- Bredal, Anja, Helga Eggebø og Astrid Eriksen (red.) 2020. *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bufdir 2020. *Statusrapport nr. 1: Barn og unges tjenestetilbud under Covid-19 pandemien*. Oslo: Bufdir.
- Bufdir/Sentio Research Norge AS 2017/2018. *Kunnskap om og holdninger til vold i befolkningen*. https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kunnskap_om_og_holdninger_til_vold_i_befolkningen_Gjenno_mfort_av_Sentio_Research_Norge_2017_2018.pdf
- Bufdir/Sentio Research Norge AS 2020. *Upublisert og foreløpig statistikk over aktiviteten på krisesentrene fram til og med 31.05.2020*.
- Eriksen, Astrid Margrethe Anette 2017. *“Breaking the silence” Interpersonal violence and Health among Sami and non-Sami. A population-based study in Mid- and Northern Norway*. Doktoravhandling, Det helsevitenskapelige fakultet, UiT Norges arktiske universitet.
- Europarådet 2011. *Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner CETS 210 (Istanbul-konvensjonen)*. <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2011-05-11-22>
- FRA (EU Agency for Fundamental Rights) 2020. EU rights and equality agency heads: Let’s step up our efforts to end domestic violence. <https://polit-x.de/documents/3454288/europa/english/european-agencies/eige/news-2020-04-29-eu-rights-and-equality-agency-heads-lets-step-up-our-efforts-to-end-domestic-violence>
- Fransson, Line 2020, 6. juni. «Ble kvalt av kjæresten», *Dagbladet*.

Friberg, Jon Horgen og Mathilde Bjørnset 2019. *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll*. Oslo: Fafo-rapport 2019:01.

Harney, Claire 2011. «The Impact of the Recession on Domestic Violence Against Women and Support Services in Ireland: An Exploratory Study», *Critical Social Thinking: Policy and Practice* 3.

Hellevik, Per Moum 2019. «Teenagers' personal accounts of experiences with digital intimate partner violence and abuse», *Computers in Human Behavior* 92: 178–187.

Hellevik, Per Moum, Kristin Alve Glad og Carolina Øverlien 2020, 20. mai. «Koronapandemien kan gjøre barn mer utsatt for overgrep på nett», *forskersonen.no*. <https://forskersonen.no/barn-og-ungdom-kronikk-meninger/koronapandemien-kan-gjore-barn-mer-utsatt-for-overgrep-pa-nett/1685703>

Henry, Nicola og Anastasia Powell 2016. «Technology-Facilitated Sexual Violence: A Literature Review of Empirical Research», *Trauma, Violence, & Abuse* 19(2): 195–208.

Jamstalldsmyndigheten 2020. *Coronapandemin oker risken for vald mot kvinner och barn*. <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/nyhet/coronapandemin-okar-risken-for-vald-mot-kvinnor-och-barn>

Justis- og beredskapsdepartementet (JD) 2017. *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020)*.

Kluge, Hans Henri, Zsuzsanna Jakab, Jozef Bartovic, Veronika D'Anna og Santino Severoni 2020. «Refugee and migrant health in the COVID-19 response (Comment)», *The Lancet* 395(10232):1237-1239.

LDO 2020. *Beskyttelse og oppfølging av kvinner utsatt for vold i nære relasjoner*. Brev til Justis- og beredskapsdepartementet 22.04.2020. Oslo: LDO.

Nergaard, Kristine 2020. *Hjemmekontor og digitale løsninger*. Faktaflak april 2020. Oslo: Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2020/300420-hjemmekontor-faktaflak.pdf>

NKLM (Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin) 2020. *Vedr. forespørsel om hvordan de nasjonale tiltakene under koronapandemien har påvirket overgrepsmottakene*. Brev til Helsedirektoratet 14.05.2020. Bergen: NORCE.

NKVTS 2020. *Flyktninger og asylsøkere – familier, barn og enslige under koronapandemien: Hva er risikofaktorer og hvem kan fange opp sårbare personer?* Oslo: NKVTS.

nrk.no, 2020, 23. juni. «Partnervold: – Det skal ikke være slik at du er mer utsatt et sted i landet enn et annet».

Peterman, Amber, Alina Potts, Megan O'Donnell, Kelly Thompson, Niyati Shah, Sabine Oertelt-Prigione og Nicole van Gelder 2020. «Pandemics and violence against women and children», Center for Global Development Working Paper, 528.

Poots, Christopher Markhus og Klara Råbu 2018. *When the economy is hit, so is she? : an empirical analysis of the consequences of the oil price shock in 2014 on domestic violence in Norway*. Masteroppgave, Institutt for samfunnsøkonomi, Norges Handelshøyskole.

- Rasmussen, Ingeborg, Steinar Strøm, Sidsel Sverdrup og Haakon Vennemo 2012. *Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner*. Oslo: Vista analyse AS (Rapport 2012/41).
- Redding, Erika M., María Teresa Ruiz-Cantero, José Fernández-Sáez og Marta Guijarro-Garvib 2017. «Gender inequality and violence against women in Spain, 2006–2014: towards a civilized society», *Gaceta Sanitaria* 31(2): 82-88.
- Regjeringen 2020. *Pressemelding: Skoleferien nærmer seg: Regjeringen ber skoler om hjelp til å forebygge at barn blir utsatt for negativ sosial*. Oslo: Regjeringen.
- Rezaeian, Mohsen 2013. «The association between natural disasters and violence: A systematic review of the literature and a call for more epidemiological studies», *Journal of Research in Medical Sciences: The Official Journal of Isfahan University of Medical Sciences* 18(12): 1103–1107.
- Sandmoe, Astrid og Camilla Roxana Nymoen 2019. *Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner: Hvordan brukes de og til hvilken nytte?* Oslo: NKVTS (Rapport 3/2019).
- Sanz-Barbero, Belén, Carmen Vives-Cases, Laura Otero-García, Carles Muntaner, Jordi Torrubiano-Domínguez og Patricia O'Campo 2015. «Intimate partner violence among women in Spain: the impact of regional-level male unemployment and income inequality», *European Journal of Public Health* 25(6): 1105–1111.
- Sety, Megan, Kerrie James og Jan Breckenridge 2014. «Understanding the Risk of Domestic Violence During and Post Natural Disasters: Literature Review». I: Larry W. Roeder: *Issues of Gender and Sexual Orientation in Humanitarian Emergencies*. New York: Springer.
- Sjåfjell, Linda 2018. «Vold i nære relasjoner» – et likestillingsprosjekt? *En sosiologisk studie av diskurser om kvinner og vold*. Doktoravhandling, Fakultet for samfunnsvitenskap, Nord universitet.
- Thoresen, Siri og Ole Kristian Hjemdal (red.) 2014. *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: NKVTS.
- Torrubiano-Domínguez, Jordi, Carmen Vives-Cases, Miguel San-Sebastián, Belén Sanz-Barbero, Isabel Goicolea og Carlos Álvarez-Dardet 2015. «No effect of unemployment on intimate partner-related femicide during the financial crisis: a longitudinal ecological study in Spain», *BMC Public Health* 15.
- UN 1993. *Declaration on the Elimination of Violence against Women*.
https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf
- UN Women (2020). *COVID-19 and ending violence against women and girls*.
<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls>
- Van Der Wilk, Adriane 2018. *Cyber violence and hate speech online against women. The European Parliament's Committee on Women's Rights and Gender Equality, 12*.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf)

Velasco, Carlos og Marianna Obrist 2020, 2. april. «Life after corona and the rapid digitisation of human experiences», *BI Business Review*. <https://www.bi.edu/research/business-review/articles/2020/04/life-after-corona-and-the-rapid-digitisation-of-human-experiences/>

VG, 2020, 25. mars. «Bekymret for vold i norske hjem under coronapandemien». <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/6jAkq3/bekymret-for-vold-i-norske-hjem-under-coronapandemien>

Walby, Sylvia, Jude Towers og Brian Francis 2015. «Is Violent Crime Increasing or Decreasing? a New Methodology to Measure Repeat Attacks Making Visible the Significance of Gender and Domestic Relations», *The British Journal of Criminology* 56(6): 1203–1234.

Watermeyer, Richard, Tom Crick, Cathryn Knight og Janet Goodall 2020, 9. april. «Forced shift to online teaching in coronavirus pandemic unleashes educators' deepest job fears», *natureindex.com*.

WHO (World Health Organization) 2020. *COVID-19 and violence against women: what the health sector/system can do*. <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/vaw-covid-19/en/>

Ressurser

Forskning, nettsider og nyhetsartikler som er brukt som bakgrunnsinformasjon, men som det ikke refereres direkte til i notatet.

Forskning

Bjørnholt, Margunn, Hannah Helseth, Solveig Bergman og Anja Emilie Kruse, (innsendt til tidsskrift) 2020. «I will infect you. Domestic violence in the corona pandemic».

Bjørnholt, Margunn og Hannah Helseth 2019. *Vold i parforhold – kjønn, likestilling og makt*. Oslo: NKVTS (Rapport 2/2019).

https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/06/NKVTS_Rapport_2_19_Vold-i-parforhold.pdf

Pape, Hilde og Kari Stefansen (red.) 2004. *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Oslo: NKVTS. (Rapport nr. 1/2004).

<https://www.nkvts.no/content/uploads/2020/01/skjultevolden.pdf>

NKVTS 2020. *Cope covid-19: helse og bekymringer under pandemien*. <https://www.nkvts.no/cope-covid-19-helse-og-bekymringer/>

Nettressurser

<https://www.nkvts.no/aktuelt/korona-smitteverntiltak-og-voldsutsatte/>

<https://en.unesco.org/news/mapping-online-articles-covid-19-and-gender>

<https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/gender-based-violence-and-covid-19.html>

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/justice-for-women-amidst-covid-19>

<https://www.genderportal.eu/tags/covidgenderarchive>

<https://eige.europa.eu/topics/health/covid-19-and-gender-equality>

<https://www.mendeley.com/community/136df9c9-20e0-33db-88ce-02a670a74b45/> (Gender and COVID-19)

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/webinar> (Violence against women and girls before, during and after COVID-19: the shadow pandemic that must be addressed)

<https://reform.no/reform-tilbyr-hjelp-i-en-krisetid/>

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/psykososiale-tiltak-ved-kriser-ulykker-og-katastrofer/>

<https://www.psykososialberedskap.no/>

<https://www.psykososialberedskap.no/barn-i-risiko-under-en-pandemi/>

<https://www.maenner.ch/corona-survival-kit/>

<https://helsenorge.no/psykisk-helse/barn-og-unges-psykiske-helse/her-far-du-hjelp#Hjelpetelefoner-og-chattjenester>

Nyhetsartikler

aftenposten.no 2020, 7. april. «Ligestillingsombudet overrasket over at innvandrersorganisasjoner ikke får penger til koronainformasjon».

<https://www.aftenposten.no/norge/i/EWMKj2/likestillingsombudet-overrasket-over-at-innvandrersorganisasjoner-ikke-faar-penger-til-koronainformasjon>

Bjurstrøm, Hanne 2020, 8. juni. «Minoritetskvinner er overrepresentert på krisesentrene». *Dagbladet*.

dagsavisen.no 2020, 19. mai. «Politiet melder om grovere familievold etter koronalettelser».

<https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/politiet-melder-om-grovere-familievold-etter-koronalettelser-1.1716817>

france24.com 2020, 30. mars. «France to put domestic violence victims in hotels as numbers soar under coronavirus lockdown». <https://www.france24.com/en/20200330-france-to-put-domestic-violence-victims-in-hotels-as-numbers-soar-under-coronavirus-lockdown>

Krisesentersekretariatet 2020, 2. desember. «Ny undersøkelse: Norske kommuner svikter voldsutsatte». <https://www.krisesenter.com/ny-undersokelse-norske-kommuner-svikter-voldsutsatte/>

nrk.no 2020, 17. juni. «Færre har oppsøkt overgrepsmottaka under korona».

<https://www.nrk.no/norge/faerre-har-opsokt-overgrepsmottaka-under-korona-1.15055795>

sverigesradio.se 2020, 1. april. «100 miljoner till barn och kvinnor».

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7443220>

theguardian.com 2020, 28. mars. «Australian government pumps \$1bn into health and family violence services as coronavirus spreads». <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/mar/29/australian-government-to-pump-1bn-into-health-and-family-violence-services-as-coronavirus-spreads>

utrop.no 2020, 14. juni. «'Håpstelefonen'» som reduserte koronasmitten blant norsk-somaliere». <https://www.utrop.no/nyheter/ansikt-i-fokus/219241/>

vl.no 2020, 29. mars. «– Mange voldsutsatte har det veldig ille nå». <https://www.vl.no/nyhet/mange-voldsutsatte-har-det-veldig-ille-na-1.1690881?paywall=true>

Følgende har vært kontaktet i løpet av prosjektet:

Deltakerne på workshopen med forskere var:

Linda Sjøfjell (Nord universitet), Kari Stefansen (OsloMet), Per Hellevik og Margunn Bjørnholt (Begge NKVTS). Bufdir deltok som observatør.

Deltakerne på innspillseminaret med samfunnsaktører var:

Taran Knudstad (LDO), Ole Nordfjell, (Reform – ressurscenter for menn), Nina Karstensen Bjørlo (Sør-Øst politidistrikt), Khansa Ali (MIRA-Senteret), Anne Berit Lunde (Overgrepsmottaket Oslo legevakt), Ida Marie Hansen (Norske kvinners sanitetsforening), Lill-Marie Tollerud (Familievoldskontoret i Follo), Inger-Lise W. Larsen (Oslo krisesenter), Pål Erik Carlin (Enerhaugen familievernkontor), Karin Hovde (Likestillingscenteret KUN). Bufdir deltok som observatør.

Vi har også hentet inn tall fra hjelpelinjene dinutvei.no og Vold- og overgrepslinjen. I tillegg har vi fått statistikk over bruken av krisesentrene fra Bufdir.